

סיכום מאמר: מבוא: בריאות הנפש, מחלות נפש, עוני, צדק וצדק חברתי

ג'פרי דריין

ארה"ב, 2013

Draine, J. (2013). Introduction: Mental health, mental illnesses, poverty, justice, and social justice. *American Journal of Psychiatric Rehabilitation*, 16, 87–90.

נכתב במסגרת פרויקט חומר מקצועי בעברית של אתר יספר"א - ispraisrael.org.il

סוכם על-ידי אילה פרידלנדר כץ בהמלצת דר' מקס לכמן

קריאת הסיכום אינה מהווה תחליף לקריאת המאמר המלא!

[מאמר זה הוא מבוא לחלק העוסק בהקשרים של עוני ובריאות הנפש]

במאמר משנת 2002 שעסק בתפקידם של חוסרים חברתיים בהסברת מחלות נפש וסטאטוס בריאות נפשית, נטען כי המנגנונים של חוסרים חברתיים לא הוערכו מספיק בחקירת חייהם של אנשים עם מחלות נפש בקהילה. נטען כי נהוג להאשים מחלות נפש יתר על המידה בהסברת תנאים חברתיים כמו חוסר דיור, אבטלה ומעורבות בפלילים, כאשר במקרים רבים ניתן בקלות לטעון לסדר סיבתי הפוך, שבו מצוקה חברתית והדרה חברתית הופכות את ההחלמה ממחלות נפש למאתגרת יותר מאשר יכולה הייתה להיות בתנאים אחרים.

חלק זה בגיליון מהווה הזמנה להתבונן עמוק יתר לתוך חייהם של אנשים עם מחלות נפש ובמפגש שלהם עם השפעתם של סטאטוס סוציו-אקונומי נמוך והדרה חברתית. הוכח זה מכבר כי למתמודדים סיכויים גבוהים יותר להיות עניים וכי הדבר קשור לבעיות בדיוור ותעסוקה ולמעורבות יתר בשימוש בסמים ובמערכת החוק הפלילי. הבנה זו אין משמעה שמתן טיפול יעיל יותר למחלת נפש ולהפרעות הנלוות יפתור בעיות אלה. כמו בכל אוכלוסיה אחרת, בעיות הקשורות לעוני בקרב מתמודדים נבנות על יחסי גומלין בעייתיים של תהליכים חברתיים ונסיבות חברתיות, שהם ייחודיים להתנסות עם מחלות נפש ובו זמנית אוניברסאליים בחוויה האנושית. כדי ליצור מענים יעילים לעוני בקרב מתמודדים דרושה מעורבות בתהליכים ונסיבות אלה, כך שהחשיבה שלנו לא תהיה מוגבלת לטיפול בהפרעה, אלא מעבר לכך, תופנה לצדק חברתי.

עבודה לקידום צדק חברתי דורשת להעמיק את הלמידה, לקרוא לתהליכי ההדרה בשמם ולבחון כיצד ביכולתנו להגיב אליהם עם תמורה הוגנת. המאמרים שמוצגים בגיליון זה מנסים לעשות זאת באמצעות כלי מחקר מגוונים. הפרספקטיבה הרחבה ביותר ניתנת במאמר הדין ביחסי הגומלין בין מהלך החיים, דחק, חוסרים חברתיים וטראומה. בהתבסס על אפיון משולב של נתיבים אטיולוגיים, מצביעים המחברים על כמה כיוונים חדשניים במענים של שירותי בריאות הנפש לגורמי דחק מצטברים ועכשוויים. הדבר מתיישב עם ההיסטוריה של שיקום פסיכיאטרי ומיקודו בהתערבויות לשינוי בסביבה כמו גם באדם. החוקרים קוראים להרחבת המחקר ולפיתוח התערבויות שהן טראנס-דיסציפלינאריות, המכילות קולות מגוונים.

חלק מהמאמרים מתייחסים באופן ספציפי למעורבות במערכת הפלילית, בשל שכיחותן של בעיות אלה בקרב מתמודדים. אף שהגידול בשיעורי הכליאה בארה"ב נעצר וייתכן כי מתחילה ירידה מסוימת, עלינו להיות מודעים לתפקידים המתמשך של השגחה קהילתית ומשטרה בחייהם של אנשים עם מחלות נפש. באחד המאמרים שוקלים החוקרים את האתגרים של חיפוש עבודה בקרב מתמודדים, הנדרשים לניהול של סטיגמות חופפות הנקשרות הן למחלות נפש והן לעבר פלילי. כמו כן, חוקרים דנים בסביבות מסוכנות כגורם שמגביל התערבויות יעילות לצרכנים החוזרים ממעצר או מאסר. סביבות מסוכנות נתפשות כצורה של אלימות מבנית, הן מרכזות סיכון של פגיעה גופנית באנשים בשכונות מסוימות, על בסיס הבדלים כלכליים ובידוד חברתי. אין ביכולתנו להבהיר האם התערבויות מבוססות ראיות שומרות על יעילותן בסביבות אלה, שכן ההתערבויות לא בהכרח מפותחות בסביבות מסוג זה. בנוסף, נכלל מחקר איכותני המתאר התערבות לניהול כספים.

תרומתם של מאמרים אלה היא בפיתוח של ידע חדש מתוך היבטים שונים על המפגש בין בריאות הנפש לבין עוני. בטווח הארוך, ביכולתם להציע דחיפה לכוונים חדשים של גילוי בפרקטיקה, באקטיביזם או במחקר בשיקום פסיכיאטרי. ההשפעה הקולקטיבית של דחיפה שכזו היא בקידום מימוש ההתחייבות להכלה חברתית מלאה של אנשים עם מגבלות פסיכיאטריות.